

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 2'2016

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

СЕРІЯ: "ЕКОНОМІКА"

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2015 р. №1328. Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Академією муніципального управління та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою Радою Академії Муніципального Управління (Протокол №35 від 11 лютого 2016 року). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції. Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 16.02.2016

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

*Суб'єкт
видавничої
справи*

© "Аналітик", 2016

© "Економіка. Фінанси. Право", 2016

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Заступник шеф-редактора:

Даций Олександр Іванович, д.е.н., професор, в.о. ректора Академії муніципального управління, Заслужений працівник освіти України

Члени Редакційної колегії:

Невелєв Олександр Михайлович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Академії муніципального управління

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Іванюта Василь Фалимонович, д.е.н., доцент, професор кафедри бізнес-адміністрування та зовнішньоекономічної діяльності Полтавського університету економіки і торгівлі

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту Академії муніципального управління

Кондрашихін Андрій Борисович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри державних та місцевих фінансів Академії муніципального управління

Корецька Світлана Олександрівна, д.е.н., доцент

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, завідувач секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Національного університету біоресурсів і природо-користування України

Присяжнюк Володимир Костянтинович, д.т.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Царенко Оксана В'ячеславівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Константінов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, учений секретар Вченої ради Національної академії внутрішніх справ

Лоцихін Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, декан юридичного факультету Академії муніципального управління, Заслужений економіст України

Баймуратов Михайло Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету, заслужений діяч науки і техніки України

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, заступник начальника кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач спеціальною кафедрою № 1 Національної академії Служби безпеки України, заслужений юрист України

Джужа Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

Кампо Володимир Михайлович, к.ю.н., доцент, громадський діяч, заслужений юрист України

Клименко Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Кононенко Леонід Минович, к.ю.н., професор, професор кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, перший заступник Керівника Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

Литвин Олександр Петрович, к.ю.н., професор, професор кафедри публічно-правових дисциплін Університету сучасних знань

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького національного університету, академік міжнародної кадрової академії, відмінник освіти України, радник юстиції

Приходько Христина Вікторівна, к.ю.н., професор, доцент кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, професор кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Випусковий редактор:

Куцяк Олександр Анатолійович

ЗМІСТ

В.Г. БОРОНОС. Моніторинг бюджетної безпеки держави	4
І.М. ПОСОХОВ. Дослідження державної політики регулювання ризику в країнах ЄС	8
С.Д. СМОЛІНСЬКА, І.Ф. ЯСІНОВСЬКА. Ринок банківських послуг в системі міжнародних економічних відносин	12
О.В. СТАНІСЛАВИК, О.М. КОВАЛЕНКО. Роль організаційної культури в підвищенні конкурентоспроможності підприємства	16
С.А. ТКАЧЕНКО. Вибір системи критеріїв ефективності при проектуванні моніторингу в системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери	22
А.О. ШПАКОВСЬКИЙ. Реструктуризація активів як об'єктивна передумова забезпечення фінансової стійкості банків України	25

БОРОНОС

Вікторія Георгіївна
boronos_v@mail.ru

д.е.н., професор,
Сумський державний
університет, кафедра
економіки та бізнес-
адміністрування

УДК 336

МОНІТОРИНГ БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

MONITORING OF STATE BUDGETARY SECURITY

Стаття присвячена відображенню результатів моніторингу фінансової безпеки держави, а саме її бюджетної складової. Визначено рівень часткових показників бюджетної безпеки України, досліджено динаміку її стану.

Статья посвящена отображению результатов мониторинга финансовой безопасности государства, а именно ее бюджетной составляющей. Определен уровень бюджетной безопасности Украины, исследована динамика ее состояния.

The article is devoted to the results of monitoring of state financial security, in particular its budgetary component. Level of budgetary security of Ukraine was determined, and its dynamics was investigated.

Ключові слова: фінансова безпека, держава, моніторинг, бюджетна безпека

Ключевые слова: финансовая безопасность, государство, мониторинг, бюджетная безопасность

Keywords: financial security, state, monitoring, budgetary security

ВСТУП

Бюджетні відносини, які зосереджуються на координації централізованих грошових потоків [1], є одними із фінансових регуляторів впливу держави на макроекономічні процеси, на фінансову і бюджетну безпеку, як її складову. Виявлення негативних чинників, які впливають на рівень бюджетної безпеки, з метою їх вчасної нейтралізації, стає можливим на основі здійснення моніторингу, який сприятиме створенню інформаційного простору для визначення причин виникнення загрозливих факторів та своєчасного прийняття рішень із пом'якшення їхньої дії. Тому в сучасних умовах перевищення витрат зведеного бюджету над доходами [2] актуалізується моніторинг саме бюджетної складової фінансової безпеки держави, що є основною умовою здатності країни здійснювати фінансово-економічну політику відповідно до національних інтересів [1].

До вітчизняних економістів, які проводили дослідження бюджетної складової фінансової безпеки у розрізі держави слід віднести Барановського О.І., Бабець І.Г., Бородія О.А., Вареник В.М., Постоленко Ю.П., Сухорукова А.І., Луцик-Дубову Т.О., Ружицького І.Ю., Футерко О.І. та ін. Проблемам моніторингу фінансової безпеки присвячені роботи Горячевої К.С., Дурневої О.М., Каркавчука В.В., Коца Г.П., Миколайчук А.Б., Папехіна Р.С. та ін. Проте, питання моніторингу бюджетної складової фінансової безпеки держави дотепер вирішені не були.

МЕТА РОБОТИ полягає у реалізації моніторингу бюджетної складової фінансової безпеки України на основі оцінювання її часткових індикаторів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та офіційні статистичні дані.

У перебігу дослідження було використано методи статистичного зведення і аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, графічний і табличний.

РЕЗУЛЬТАТИ

Бюджетна безпека держави, поряд із грошово-кредитною, банківською, валютною, борговою та безпекою небанківського фінансового ринку, є складовою фінансової безпеки. Вона ототожнюється зі станом забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції [3]. Бюджетна безпека є невід'ємною детермінантою стратегії соціально-економічного розвитку держави [4], визначається частиною системи управління державними фінансами, сукупністю методів, інструментів та інституціонально-правових важелів впливу на формування та витрачання бюджетних коштів у процесі планування і використання бюджету, систематичного контролю виконання прийнятих рішень [1] тощо.

Аналіз наукових праць [5, 6 та ін.] дозволив виявити, що моніторинг фінансової безпеки загалом, та її складових зокрема, спрямований на реалізацію спостереження, систематизації, аналізу, оцінки та прогнозування. Проведені дослідження показали, що найбільш згадуваним заходом у процесі моніторингу є оцінювання стану фінансової безпеки та її складових.

Виявлення рівня бюджетної безпеки держави, що має найвищий ваговий коефіцієнт серед субіндексів фінансової безпеки, проводилось відповідно до положень Методичних рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277 [3]. За результатами аналізу нормативно-правового забезпечення було з'ясовано послідовність

етапів оцінки бюджетної безпеки України в перебігу її моніторингу (рис. 1).

Реалізація всіх представлених етапів проводилась згідно із вимогами зазначеного раніше нормативно-правового акту. Інтегральний індекс бюджетної безпеки України було розраховано на основі значень її часткових показників та представлено в табл. 1.

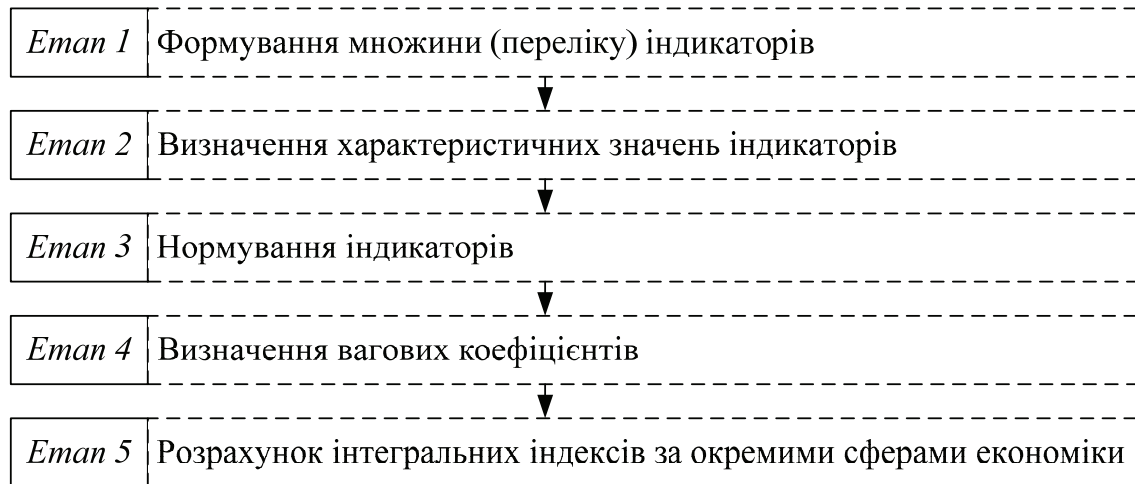

Рисунок 1. Етапи оцінювання бюджетної безпеки України в процесі її моніторингу

Таблиця 1

Результати оцінювання бюджетної безпеки України в процесі її моніторингу у 2007-2013 рр.

[обчислено за офіційними даними Державної служби статистики [7]

та Міністерства фінансів України [8]]

Рік	Відношення дефіциту (-) / профіциту (+) державного бюджету до ВВП, %	Дефіцит (-)/профіцит (+) бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, % до ВВП	Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, %	Інтегральний показник рівня бюджетної безпеки
2007	-1,37	-0,10	30,52	5,91	0,94
2008	-1,30	-0,12	31,42	4,23	0,93
2009	-3,90	-1,96	29,89	19,22	0,49
2010	-5,90	-4,86	29,05	17,54	0,36
2011	-1,80	-0,80	30,27	21,84	0,69
2012	-3,80	-2,74	31,62	26,67	0,42
2013	-4,40	-3,12	30,43	32,87	0,38

Протягом досліджуваного періоду показник дефіциту державного бюджету мав тенденцію до зростання, окрім 2011 р., коли його значення становило 36,7% від величини попереднього року. У наступних 2012-2013 рр. розрив між доходами і витратами бюджету поступово збільшується на користь останніх та уже в 2013 р. на 0,89% перевищує рівень 2010 р. Тому, не зважаючи на безперервне зростання ВВП України у 2010-2011 рр. частка дефіциту бюджету у ньому збільшується.

Частковий індикатор «Дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління» формується за рахунок

показників зведеного бюджету та сектору загальнодержавного управління. У 2007-2013 рр. постійно підвищується рівень дефіциту зведеного бюджету. Зростання дефіциту сектору загальнодержавного управління спостерігається у 2007-2009 рр. та 2010-2013 рр. Проведені дослідження засвідчили, що тенденції зміни даного показника впливають на динаміку дефіциту бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління. Так, зменшення сальдо по сектору загальнодержавного управління на 40%, порівняно з попереднім періодом, у 2010 р., відповідно

відобразилося на тренді часткового показника бюджетної безпеки.

На зниження рівня перерозподілу ВВП через зведений бюджет у 2009 р. вплинуло зменшення кінцевого результату виробничої діяльності економічних одиниць-резидентів у сфері матеріального і нематеріального виробництва, пов'язане із кризою.

Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету зменшувалось у 2007-2008 рр. за рахунок збільшення останніх. А різке зростання часткового показника бюджетної безпеки у 2009 р. до 2008 р. було обумовлено значним збільшенням обсягів обслуговування (на 136 %) та погашення (на 422%) державного боргу.

Візуалізація результатів моніторингу бюджетної безпеки України протягом 2007-2013 рр. представлена на рис. 2. Загальна динаміка інтегрального показника бюджетної складової має

тенденцію до зниження починаючи з 2008 р. та з 2011 рр. Аналогічну до інтегрального показника спрямованість змін демонструють нормовані значення, які характеризують ступінь наближення до оптимального – 1, часткових індикаторів відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП та дефіциту сектору загальнодержавного управління.

Критичним для перших двох часткових і інтегрального показників бюджетної безпеки виявлено 2010 р., а для відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету – 2013 р.. Низький рівень останнього протягом 2010-2013 рр. спричинено стрімким зростанням державного боргу та високою вартістю запозичень. Так, на погашення державного боргу у 2013 р. було спрямовано 19,8% загальної суми витрат державного бюджету, а на обслуговування – 7,8% (у кризовому 2009 р. – 12,8% та 3,8% - відповідно).

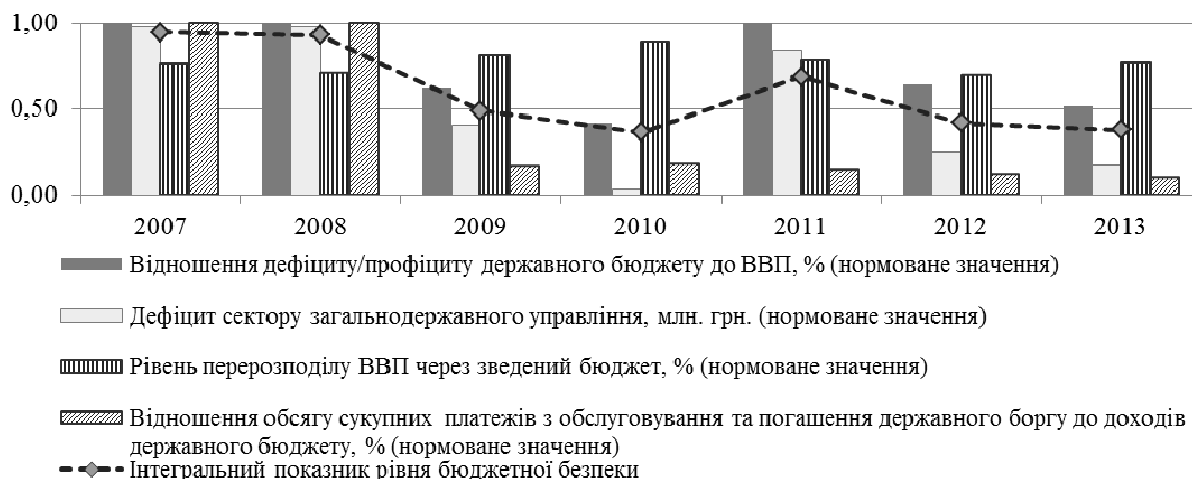

Рисунок 2. Візуалізація результатів моніторингу бюджетної безпеки України

Найвищий рівень бюджетної безпеки України протягом 2007-2013 рр. спостерігався у 2007 р. і становив 0,94, при оптимальному рівні – 1. Різке погіршення стану бюджетної безпеки держави відбулося у 2009 р., коли значення індикатора досягло лише 53% від попереднього року. У 2010 р. даний показник склав уже 39% від значення передкризового 2008 р. У 2013 р. інтегральний рівень бюджетної безпеки (0,38) майже приблизився до позначки 2010 р. (0,36). Дана тенденція свідчить про необхідність прийняття заходів, спрямованих на стабілізацію бюджетних відносин.

ВИСНОВКИ

Інтегральний показник бюджетної безпеки України, що відображає здатність держави за допомогою доходів і видатків бюджету виконувати свої функції [1], було визначено в результаті проведення моніторингу. Він формує інформаційний базис для обчислення загального рівня фінансової безпеки держави, регулювання її економіки та прогнозування майбутнього стану фінансової системи. За результатами моніторингу уможли-

люється визначення негативних факторів впливу на бюджетну систему держави, оперативного прийняття та здійснення відповідних регулюючих заходів, зменшення вірогідності виникнення та наслідків дії фінансових криз. Подальша розвідка досліджень буде спрямована на реалізацію прогнозування стану бюджетної безпеки в системі її моніторингу.

Список використаних джерел

1. Бородій О.А. Управління бюджетною безпекою України : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.08 / О.А. Бородій ; Чернігів. нац. технол. ун-т. – Чернігів, 2015. – 20 с.
2. Моніторинг факторів, що створюють ризики стійкості державних фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/%D0%B2.pdf>
3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ від 29.10.2013 р. № 1277 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk->

UA&tag=MetodichniRekomendatsii&showArchive=true
&showAllArchive=True

4. Постоленко Ю.П. Бюджетна безпека як ключова складова фінансової та економічної безпеки / Ю.П. Постоленко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2011 – Вип. 3 (43). – С. 121-126.

5. Каркавчук В.В. Математичне моделювання управління фінансовою безпекою підприємств в Україні: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.11 / В.В. Каркавчук; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2010. – 20 с.

6. Миколайчук А.Б. Методичний підхід до прогнозування рівня фінансової безпеки держави в системі моніторингу / А.Б. Миколайчук // Вісник економіки транспорту і промисловості – 2012. – № 38. – С.81–86.

7. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Бюджет [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet?icon=5>

ПОСОХОВ

Ігор Михайлович

УДК 338.24

ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ РИЗИКУ В КРАЇНАХ ЄС

STUDY PUBLIC POLICY RISK MANAGEMENT IN THE EU COUNTRIES

д.е.н., професор кафедри організації виробництва та управління персоналом, Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

Стаття присвячена дослідженню державної політики регулювання ризику в країнах ЄС. В статті виокремлено питання (етапи) регулювання ризиків, здібності ефективного державного управління та бар'єри, які заважають ефективній оцінці ризику при прийнятті рішень.

Статья посвящена исследованию государственной политики регулирования риска в странах ЕС. В статье выделены вопросы (этапы) регулирования рисков, способности эффективного государственного управления и барьеры, препятствующие эффективной оценке риска при принятии решений.

The article investigates the state policy of risk management in the EU. The article highlights the issues (stages) risk management capacity of good governance and the barriers to effective risk assessment in decision-making.

Ключові слова: ризик, державна політика, регулювання ризику, ризики країн ЄС

Ключевые слова: риск, государственная политика, регулирование рисков, риски стран ЕС

Keywords: risk, public policy, risk management, EU risks

ВСТУП

Процес дерегуляції економіки – один з найважливіших аспектів переходу до ринково орієнтованої економіки. Завдяки дерегуляції знижується негативний вплив надмірного втручання держави і одночасно посилюються ринкові механізми. При цьому зростає роль ринкових механізмів регулювання економіки і посилюється невизначеність ведення бізнесу і відповідно ризики функціонування компаній, що обумовлює важливість функцій держави з формування безпечних умов для розвитку бізнесу. За даними Комісії ЄС, спеціально створеної для вивчення цієї проблеми, процес дерегуляції в ЄС на даний момент характеризують такі фактори регулювання ризиків бізнесу: використання «нового глобального підходу», що забезпечує відповідність технічним стандартам (регламентам); вибір країнами ЄС стандартизованої процедури оцінки відповідності з розрахунком можливих ризиків і можливих методів захисту; положення ЄС про розвиток технічних стандартів для різних торгових партнерів, щоб забезпечити необхідні умови вільної торгівлі; гармонізація процедур оцінки відповідності, що пропонуються різними директивами ЄС; впровадження системи професійної сертифікації та акредитації; формування системи технічного регулювання; відбір «прикладів кращої практики» серед країн ЄС з оцінки різних ризиків і застосування загальних методів у сферах професійної цивільної відповідальності, оцінки ризику та захисту споживачів. Отже, для підвищення ефективності державної політики регулювання ризику в Україні в умовах інтеграції з ЄС, потрібно

виконати дослідження державної політики регулювання ризику в країнах ЄС.

Існуючі наукові підходи з управління ризиками, державного управління та державної служби в країнах ЄС в контексті європейської інтеграції України висвітлено у публікаціях таких науковців: О.І. Дегтярьової, В.В. Лук'янової, А.К. Покровського, І.М. Посохова, О.М. Руденко, Л.Н. Тепмана, Я. Филополуса та інших. Проте, питання державної політики регулювання ризику в країнах ЄС потребують подальших наукових досліджень.

МЕТА РОБОТИ на підставі дослідження державної політики регулювання ризику в країнах ЄС виокремити питання (етапи) регулювання ризиків, здібності ефективного державного управління та бар'єри, які заважають ефективній оцінці ризику при прийнятті рішень.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною основою роботи є сучасні наукові праці, монографії, матеріали періодичних видань, ресурси Internet. При проведенні наукового дослідження використано методи порівняння та узагальнення, структурно-логічного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Розглянемо роль держави у формуванні, з одного боку, ефективної системи ринкових регуляторів, а з іншого – безпечних умов розвитку бізнесу. Згідно теореми про співвідношення невизначеності та ризику, можна сказати, що найбільш успішний шлях подолання невизначеності розвитку – її зниження за рахунок управління ризиками в діяльності національної господарської системи. Компанії

повинні орієнтувати стратегічний вектор свого розвитку, співвідносячи його з тенденціями розвитку зовнішнього середовища. При цьому існує звернення бізнесу до держави як регулятора хоча б деякий час не змінювати умов функціонування, навіть, можливо, не дуже комфортні, підтримувати певну стабільність цих умов. Але більш продуктивною політикою держави є формування умов (у відносно стислі терміни) для більш ефективного і менш ризикованого розвитку компаній, особливо під час переходу на інноваційний тип розвитку [1, 2, 3, 6]. На цьому шляху визначаються основні орієнтири державної «ризикової політики» і намічаються найважливіші сфери участі держави. Формування ризикової політики є важливим стратегічним завданням побудови системи регулювання ризиків на макrorівні. Коли при формуванні політики та прийнятті рішень питання ризику явним чином не розглядаються, можуть виникнути серйозні проблеми, негативний вплив яких відчуває на собі населення, а можливості прийняти ризик і отримати високу віддачу будуть втрачені через невпевненість у здатності держави впоратися з можливими загрозами. Проте в даний час в багатьох галузях відсутня формальна і обов'язкова вимога аналізу ризиків. Деякі пріоритетні напрямки державної політики реалізуються без урахування ризиків, що часто призводить до надмірних витрат. Автор вважає, що включення в керуючі технології методів ризик-менеджменту складе помітний резерв зростання якості управління державних структур. Такий підхід допомагає значно знизити рівень невдач і відмов, тому в процес формування державної політики рекомендується включати відносно широкий аналіз ризику, щоб адекватно розглянути всі аспекти політичних пропозицій, перш ніж вони стануть основою для дій.

В управлінні ризиками і невизначеністю держава, як зазначено в «Рекомендаціях Комісії ЄС щодо створення в країні системи оцінки та регулювання ризиків» [7], виконує три функції:

- регулюючу, яка полягає у створенні правової основи для регулювання ситуацій, в яких діяльність організацій чи окремих осіб може породжувати ризик для оточуючих. Промислова і комерційна, фінансова та інвестиційна, науково-дослідницька діяльність неминує пов'язана з ризиками. Але користь і ризики нерівномірно розподіляються серед населення. На практиці функція держави часто полягає в тому, щоб врівноважувати ризик і винагороду між різними елементами і сферами інтересів усередині суспільства – власниками, споживачами, платниками податків, бізнесом і адміністративними органами;

- наглядову, яка зводиться до захисту людей, бізнесу та навколишнього середовища від зовнішніх ризиків, наприклад природних стихійних лих, ризиків для здоров'я та безпеки людей, зовнішніх ризиків для державної безпеки або економічної стабільності;

- функцію керуючого власними справами і ризиками, включаючи організацію державних служб і виконання регулюючих і наглядових функцій.

В цілому держави ЄС, на думку експертів, розглядають ризик переважно в контексті

управлінської і наглядової функцій держави. Для України важливі всі три функції у сфері регулювання ризиків. Є ряд моментів, спільних для всіх функцій, в тому числі, що вся діяльність держави буде транспарентна і відкрита для громадського контролю [4, 5].

Розглянемо ці питання докладніше на прикладі досвіду європейських країн, що, на наш погляд, є корисним і для вітчизняної практики.

Регулююча функція. Органи державної влади країн ЄС, зазвичай, не втручаються в ситуації, коли приватні особи добровільно йдуть на ризик і піддають небезпеці тільки себе. За таких обставин роль держави – переконатися, що дана особа знає про відповідальність і про можливі наслідки ризику. Законопроекти, ухвалення яких може вплинути на бізнес, благодійні чи громадські організації, проходять оцінку регулюючого впливу, що включає в себе оцінку ризику у зв'язку, як з розглянутою проблемою, так і з прийняттям законопроекту.

Крім того, державі, на думку Комісії ЄС, необхідно прагнути створити такий порядок, при якому ті, хто піддає ризику інших, повинні нести витрати щодо подолання наслідків такого ризику. Оскільки багато фізичні ризики неможливо віднести на рахунок джерела ризику, це досягається за допомогою непрямих заходів, таких, як штрафи та інші санкції.

Наглядова функція. Деякі загрози, наприклад ризик захворювання, повені або глобального економічного спаду, не можна приписати якійсь конкретній особі або організації і визначити тих, хто безпосередньо відповідає за ризики діяльності за наявності перелічених факторів небезпек і загроз. У таких випадках держава покладає відповідальність на тих, хто найбільшою мірою має можливість контролювати цей ризик. Для цього необхідно приймати глибоко обдумані рішення, що забезпечують баланс між ризиками і користю, а також необхідністю захисту навколишнього середовища. У багатьох випадках самі люди або організації повинні контролювати, наскільки вони наражаються на небезпеку, наприклад, вибираючи той чи інший спосіб життя або приймаючи рішення про вкладення коштів. При цьому у випадках, коли наслідки ризику занадто важкі для людини або організації, органи влади – центральної або місцевої – можуть втрутитися, щоб надати захист від ризику або диверсифікувати ризик за допомогою формування диверсифікованого на групу учасників ризик-пулу. Рішення про таке втручання, зазвичай, приймаються індивідуально для кожного випадку, і в різних країнах прийняті різні підходи. Втручання держави приймає різні форми, наприклад шляхом організації захисту, медичних заходів або державної служби нагляду і контролю і допомоги в надзвичайних ситуаціях.

Державне втручання може приймати дві основні форми – дії щодо зниження ймовірності прояви факторів ризику або дії з подолання наслідків. Ні в тому, ні в іншому випадку держава не може повністю виключити ймовірність ризику для громадян. Коли існує ризик, що яка-небудь діяльність може завдати

серйозної шкоди іншим особам, а особи, що беруть участь у такій діяльності будуть не в змозі покрити збитки, держава може зажадати від них сформувати ризик-пули. Прикладом є страхування цивільної відповідальності водіїв автотранспортних засобів. Іноді для зниження ризику настання кризи потрібна наявність резервних запасів або потужностей, оскільки ринок недооцінює потенціал хоча і малоймовірних подій, але потужних за силою впливу.

У тих випадках, коли ринок з внутрішніх ресурсів не може забезпечити достатнього або загального захисту, наприклад, не може захистити людей від ризиків, пов'язаних з безробіттям, а наслідки цього для суспільства неприйнятні, держава пропонує свою допомогу в якості останнього засобу. Крім того, держава може втрутитися у випадках, коли функціонування ринків сповільнюється в результаті зовнішньої кризи чи іншого шокового впливу.

Проте програми державної підтримки знижують темп розвитку конкурентоспроможної комерційної пропозиції товарів і послуг, тому держава вдається до таких заходів лише після ретельного аналізу можливих наслідків, з одного боку, падіння ринку, а з іншого – свого втручання. Критерієм для прийняття рішення має бути не тільки загроза падіння ринку, а й причина для втручання, обґрунтована з погляду державної політики на базі критеріїв і допустимих рівнів небезпек.

Згідно з рекомендаціями Комісії ЄС, державі слід проводити експертизу основних нормативних актів через три роки після набрання ними чинності, а в деяких випадках, коли це доречно, обмежувати термін їх дії.

В цілому глобальні тенденції щодо регулювання ризику, наприклад, шляхом зниження невизначеності сьогодення, і особливо майбутнього розвитку, надзвичайно складні. Одним з наслідків глобалізації стало збільшення числа ризиків, що не підвладні контролю окремих людей або організацій, екологічних ризиків, ризиків розповсюдження захворювань, глобальних економічних ризиків, тероризму і нестабільності глобальних систем.

Обізнаність населення про загрози, безпеки та ризики призвела до того, що від держави все наполегливіше вимагають виступати в ролі регулятора ризиків. Держава має постійно відслідковувати очікування суспільства і ефективність різних моделей державних послуг у своїй країні і за кордоном, щоб знайти оптимальне співвідношення державної і приватної відповідальності за управління ризиками. У той же час держава має поширювати чітку і зрозумілу інформацію про характер загроз і небезпек і про відповідальність тих, хто бере участь в тій чи іншій діяльності, що пов'язана з ризиком.

Управлінська функція. При організації власної діяльності, включаючи регулюючу і наглядову функції та надання послуг, держава зобов'язана, згідно з рекомендаціями Комітету ЄС щодо створення системи оцінки ризиків, виявляти ризики та керувати ними. До типових ризиків відносяться, наприклад, невиконання держпрограм різного рівня, затримки виплат, не передбачені бюджетом видатки –

невиконання бюджету, а також стратегічний ризик, пов'язаний з одночасним виконанням занадто великого числа ризикованих проектів, та ін. В рамках чітко визначених капітальних проектів, де можна з точністю описати очікувані результати, а терміни виконання проекту не надто великі, ризики передати легше, ніж в ситуації надання послуг на довгостроковій основі. Передавати фінансові ризики третій стороні порівняно нескладно. Набагато важче вирішити питання з ризиком для державної репутації, оскільки суспільство справедливо вважає, що держава повинна нести відповідальність за послуги, що надаються від імені держави.

Розуміння проблеми управління ризиками в ЄС – ще один аспект проблеми участі держави в мінімізації ризиків до прийнятного рівня та важливості проблеми регулювання ризику. Уряди країн ЄС завжди були стурбовані захистом громадян від ризиків. Однак в останні роки управління ризиками займає центральне місце у всій діяльності держави.

Всі ці чинники змусили переглянути питання про те, як той чи інший уряд веде свої справи і управляє ризиками у всіх формах. Ці питання мають ключове значення для будь-якого відповідального уряду, оскільки у всіх країнах держава є відповідно до конституції головним гарантом безпеки своїх громадян і покликане управляти тими ризиками, з якими окрема людина, сім'я чи співтовариство не можуть впоратися самостійно.

Одночасно держава завжди змушена управляти власними ризиками і небезпеками – непередбаченими подіями, зривами в реалізації програм і проектів. Змінився лише характер ризиків по ряду причин.

По-перше, у наш час відбувається все більш стрімкий розвиток науки і технологій, що вже призвело до побоювань щодо «факторів техногенних ризиків». Тут уряд і регулюючі органи повинні шукати розумний баланс користі і загроз, небезпек і ризику.

По-друге, в результаті наростання взаємозв'язку в масштабах світу за рахунок інтеграції глобальної економіки, єдиних комунікативних систем, загального навколишнього середовища і глобальних проблем у людства з'явилися величезні можливості, але одночасно з цим громадяни багатьох країн стали більш уразливі для впливу подій, що відбуваються на великих відстанях: падіння котирувань на фондовій біржі, економічні кризи в іншій частині світу, злом ІТ-мереж, хвороби, які переносяться авіапасажирями, наслідки військових конфліктів.

Через взаємозалежність глобальної інфраструктури, ризикові події та катастрофи відбиваються на всіх жителях планети. Сучасні системні ризики зараз займають пріоритетне місце в порядку денному багатьох країн. Під впливом цих факторів уряди прагнуть удосконалювати свої методи управління ризиками.

Автор вважає, що у кожній сфері діяльності держави для ефективного управління ризиками слід приділити увагу п'яти питанням (етапам) регулювання ризиків.

1. Що може трапитися (виявлення потенційного ризику). У кожній сфері потрібно регулярне вивчення

реальної ситуації, включаючи строгу наукову оцінку відомих тенденцій, можливостей, небезпек, ймовірності їх виникнення та очікуваного впливу. У більшості випадків таке дослідження потрібно доручати тим, хто не має особистої зацікавленості в тій чи іншій сфері діяльності, щоб забезпечити об'єктивність. Скрізь, де це можливо, слід користуватися не тільки офіційними, але і неофіційними каналами інформації.

2. Що важливо (проведення оцінки і ранжування). Встановивши, що може трапитися, уряд повинен сформувати оціночні судження про бажаність або небажаність різних результатів, враховуючи, наприклад, важливість забезпечення надійної роботи служби, переваги, які принесе та чи інша інновація, або місце діяльності в рамках суспільного договору між державою та її громадянами.

3. Що зробити (розробка методів регулювання і дії). Уряд повинен скласти план, як уникнути, пом'якшити, передбачити або іншим чином проконтролювати потенційний ризик, враховуючи в цьому плані і фактор невизначеності. У деяких випадках потрібно мати запасний план на випадок непередбаченого розвитку подій, а в інших слід виділити ресурси і можливості для вирішення можливих непередбачених проблем.

4. Що сталося (моніторинг та аналіз ефективності). Зробивши які-небудь дії на початковому етапі, держава повинна проаналізувати, чи був досягнутий очікуваний ефект, визначити, чи слід прийняти поправки в існуючу оцінку ризику і чи потрібно робити подальші дії з управління ризиками. Все це повинно супроводжуватися ефективним обміном інформацією як з тими, хто може постраждати у зв'язку з цим ризиком, так і з тими, хто може допомогти впоратися з цим ризиком.

5. Як поліпшити (коригуюче регулювання системи ризик-менеджменту). У разі необхідності виробляються додаткові заходи з регулювання ризиків і доведення їх до допустимого рівня.

Ефективне державне управління, крім іншого, на думку автора, спирається на такі здібності: розуміти тенденції, можливості та виклики; використовувати це розуміння як основу для прийняття рішень і виділяти ресурси на підтримку їх виконання; реагувати без зволікання на зміни обстановки і на кризи; виявляти стратегічні варіанти майбутнього розвитку подій і готуватися до них.

Автором виокремлено бар'єри, які заважають ефективній оцінці ризику при прийнятті рішень:

– відсутність планування: часто рішення доводиться приймати в умовах обмеженого часу, а оцінка ризику буде неповною і неточною при

відсутності готової інформації та неможливості передбачити проблеми, що можуть виникнути;

– обмеженість ресурсів: планування потрібно проводити на основі достовірної інформації;

– нестача високоякісної актуальної інформації;

– нестача у відомств кваліфікованих кадрів, досвіду та інструментарію;

– трудність точної оцінки ризиків і можливостей та досягнення розумного балансу між ними;

– політичний дискомфорт (у деяких випадках у зв'язку з необхідністю відкритого визнання ризику).

ВИСНОВКИ

1. Досліджено складові та функції державної політики регулювання ризику та причини змін характеру ризиків в країнах ЄС.

2. Виокремлено питання (етапи) регулювання ризиків: виявлення потенційного ризику, розробка методів регулювання і дії, моніторинг та аналіз ефективності, коригуюче регулювання системи ризик-менеджменту.

3. Виокремлено здібності ефективного державного управління та бар'єри, які заважають ефективній оцінці ризику при прийнятті рішень.

Список використаних джерел

1. Дегтярева О.И. Управление рисками в международном бизнесе: учебник / О.И. Дегтярева. – 2-е изд. – М.: Флинта; НОУ ВПО «МПСи», 2010. – С. 15-17.

2. Лук'янова В.В. Диагностика ризику діяльності підприємства: монографія / В.В. Лук'янова. – Хмельницький: ПП В.В. Ковальський. – 2007. – 312 с.

3. Покровский А.К. Риск-менеджмент на предприятиях промышленности и транспорта: учебное пособие / А.К. Покровский. – М.: Кнорус, 2011. – 160 с.

4. Посохов И.М. Управление рисками в корпорации / И.М. Посохов // European Applied Sciences, July, 2013, 7 – pp. 147-149.

5. Посохов И.М. Теоретичні та практичні аспекти управління ризиками корпорацій: монографія / И.М. Посохов. – Х.: ПВПП «Слово», 2014. – 499 с.

6. Руденко О.М. Державне управління та державна служба в країнах ЄС в контексті європейської інтеграції України: навч.-метод. матеріали / О.М. Руденко; упоряд. І.В. Поліщук. – К.: НАДУ, 2013. – 68 с.

7. Филополус Я. Формирование политики и институциональная основа оценки риска в ЕС: рекомендации по созданию в стране системы оценки риска. / Я. Филопулос. – М.: ТЕИС, 2005. – 85 с.

СМОЛІНСЬКА
Софія Дмитрівна
sdgnatkovich@ukr.net

УДК 336.7

ЯСІНОВСЬКА
Ірина Фантинівна

РИНОК БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В
СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

MARKET BANKING SERVICES IN THE
SYSTEM OF INTERNATIONAL ECONOMIC
RELATIONS

к.е.н., доцент, Львівський
національний університет
імені Івана Франка

к.е.н., доцент, Львівський
національний університет
імені Івана Франка

У статті досліджено поняття «ринок банківських послуг» та подано його особливості. Обґрунтовано, що банки є активними суб'єктами міжнародних економічних відносин. Роз'яснено основну роль банків на міжнародних валютних ринках. Розглянуто функціонування банківських установ на світових ринках кредитних капіталів. Проаналізовано використання банками сучасних інформаційних технологій, які забезпечують їх функціонування в системі міжнародних економічних відносин.

В статье исследовано понятие «рынок банковских услуг» и представлены его особенности. Обосновано, что банки являются активными субъектами международных экономических отношений. Разъяснено основную роль банков на международных валютных рынках. Рассмотрено функционирование банковских учреждений на мировых рынках кредитных капиталов. Проанализировано использование банками современных информационных технологий, обеспечивающих их функционирование в системе международных экономических отношений.

The concept of "market of banking services" is investigated and its features are submitted. Proved that banks are active participants of international economic relations. Offered explanations on the basic role of banks in the international currency markets. The operation of banking institutions in the world markets loan capital is considered. Analyzed banks using modern information technologies that ensure their functioning in the system of international economic relations.

Ключові слова: банки, ринок банківських послуг, міжнародні економічні відносини

Ключевые слова: банки, рынок банковских услуг, международные экономические отношения

Keywords: banks, market banking services, international economic relations

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку світового господарства, під впливом процесів лібералізації, інтеграції та глобалізації, відбувається активний розвиток сфери банківських послуг у більшості регіонах і країнах світу. Існування успішно функціонуючого міжнародного банківського ринку є необхідною умовою ефективного розвитку світової економіки. Саме банківські інститути акумулюють значну кількість фінансових ресурсів шляхом їх накопичення та інвестування, необхідних для нормальної роботи як національного, так і світового господарства.

Світовий досвід свідчить, що найважливішою умовою розбудови сучасної конкурентоспроможної національної економіки є формування ефективної банківської системи як рушійної сили економічного розвитку та ринкових перетворень. Особливої актуальності зазначена проблема набула за останні роки, які відмітились фінансовими потрясіннями, глибокими змінами у банківській справі, численними нововведеннями в організації, формах обслуговування і методах управління банком. Йдеться про ускладнення прийомів і методів банківської діяльності, виникнення новітніх видів фінансових операцій і послуг, посилення конкуренції

з боку різноманітних небанківських організацій, що займаються придбанням і розподілом коштів тощо.

Вивчення особливостей функціонування ринку банківських послуг на сьогоднішній день є досить новою для науки проблемою. В даний час в цій області здобули популярність роботи таких вітчизняних та зарубіжних економістів як Ткачук В.В, Ніколаєва Т.П., Дзюблюк О.В., Нікітін А.В., Лютий І.О., Андрєєв А.С., Котлер Ф., Мороз А.М., Савлук М.І. та інших.

Але незважаючи на чисельні публікації, ряд питань залишаються не вирішеними. Зокрема, потребує поглибленого вивчення проблема ефективного функціонування ринку банківських послуг в системі міжнародних економічних відносин.

МЕТА РОБОТИ

Виходячи із вищевикладеного, в ході дослідження необхідно розв'язати наступні завдання: визначити суть ринку банківських послуг та його місце в системі міжнародних економічних відносин у напрямі підвищення ефективності його функціонування.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові публікації, нормативно-правові акти,

матеріали періодичних видань, ресурси мережі Інтернет.

При проведенні дослідження використано монографічний та історичний методи, порівняння та узагальнення вимог зарубіжного та вітчизняного законодавства.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сьогодні банківський ринок є однією із важливих, динамічних і невід'ємних складових глобальної фінансової системи та відіграє роль головного посередника, що задовольняє потреби у фінансових ресурсах реального сектору економіки та населення країни. Ринок банківських послуг – доволі неоднозначне поняття, яке враховує багато різних моментів функціонування банків. На сьогодні в економічній літературі відсутнє єдине визначення поняття ринку банківських послуг. Крім того, як тотожні поняття розглядають дефініції «ринку банківських послуг» та «банківський ринок».

Так, Ткачук В.В. ринок банківських послуг визначає як «специфічну сферу економічних відносин, функцією яких є балансування попиту і пропозиції на банківські продукти» [1, с. 220]. На нашу думку дане визначення є не досить повним, так як визначено не всі функції даних економічних відносин.

Схоже поняття ринку банківських послуг надає Ніколаєва Т.П., визначивши його як «особливе економічний простір, на якому стикаються попит і пропозиція послуг банків для клієнтів» [2, с. 54].

Дзюблюк О.В. визначає ринок банківських послуг, як особливе соціально-економічне середовище, систему економічних відносин з продукування та обміну специфічного товару – банківської послуги [3, с. 25]. Що стосується цього визначення то, на нашу думку, воно потребує більшої конкретизації.

На думку Ф.Котлера, ринок банківських послуг складається з ринку грошей і ринку капіталу [4, с. 325]. На нашу думку, сфера банкінгу значно ширша, ніж зазначив автор.

К. Васюківська розглядає ринок банківських послуг як важливу складову ринку фінансових послуг загалом, яка разом із фондовим ринком служить основою для здійснення різних фінансових операцій суб'єктами господарювання [5, с. 101].

В. Головач визначає ринок банківських послуг як сукупність економічних відносин, що забезпечують реалізацію попиту на різні послуги з боку клієнтів, їх пропозицію банківськими установами та формування ціни [6, с. 94]. Це визначення, на нашу думку, є найбільш повним та таким, що розкриває суть поняття ринку банківських послуг.

Таким чином, виходячи з попереднього визначення, можна сказати, що ринок банківських послуг – це специфічна сфера економічних відносин, що виникають між банками як фінансовими посередниками та іншими економічними агентами з приводу купівлі-продажу різноманітних фінансових активів та забезпечують розподіл і перерозподіл капіталу між господарюючими суб'єктами, сферами та галузями економіки. На ринку банківських послуг активно працюють банківські інститути з метою

забезпечення потреб у грошових коштах фізичних, юридичних осіб та держави, що сприяє врегулюванню економічних взаємовідносин між усіма суб'єктами економіки. Банками надаються фінансові послуги з приводу купівлі-продажу грошей з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості активів суб'єктами господарювання.

На сучасному банківському ринку відбувається взаємодія трьох його основних учасників (суб'єктів) – продавця (банківської установи), покупця (клієнта) та регулятора в особі Центрального банку.

За географічним охопленням можуть бути виділені локальні, регіональні, загальнонаціональні і міжнародні ринки. Локальний ринок формується у межах міста або району. Регіональні ринки охоплюють територію однієї або кількох суміжних областей. Загальнонаціональний ринок банківських послуг функціонує в межах окремої національної економіки. Міжнародні ринки банківських послуг представлені як глобальним загальносвітовим ринком, так і ринками банківських послуг на рівні окремих міждержавних об'єднань.

Відповідно до теперішнього етапу еволюції міжнародного ринку банківських послуг характерними є такі особливості як:

- універсалізація банківської діяльності;
- лібералізація державного регулювання банківської сфери;
- розширення територіальної сфери діяльності банків;
- посилення конкуренції на ринку між банками і небанківськими фінансово-кредитними установами та підвищення ролі нецінових методів конкурентної боротьби;
- розширення асортименту банківських послуг спрямоване, з одного боку, на поліпшення якості обслуговування клієнтів, а з іншого, – на диверсифікацію прибуткових статей банку, що дає змогу отримувати дохід навіть при змінах ринкової кон'юнктури та падінні попиту на окремі види послуг.

Становлення сучасної світової банківської системи - це результат тривалої концентрації й централізації банківського капіталу, а міжнародні банки стали інституційною основою переливу капіталів, яка зазнала еволюційних змін у процесі збагачення форм і видів міжнародних економічних відносин.

Слід зазначити, що банки є активними суб'єктами міжнародних економічних відносин, тобто учасниками міжнародних економічних явищ і процесів, які здатні самостійно та активно діяти з метою реалізації своїх економічних інтересів. Через банки, головним чином здійснюються розрахунки за зовнішньоторговельними угодами, тому вони виступають не тільки посередниками в розрахунках, але і кредиторами та установами, які фінансують угоди. Банки взяли на себе функції контролю для забезпечення своїх інтересів і, в залежності від умов платежу, нерідко виступають як гаранті. Виступаючи як контролери і гаранті, банки можуть висувати свої

вимоги до умов розрахунків і форм платежу, з якими експортер та імпортер не можуть не рахуватися.

Хоча поряд з банками кредиторами з зовнішньоторговельних угод можуть виступати експортери, імпортери, кредитно-фінансові організації і держава, на практиці фінансування зовнішньоторговельних угод прямо чи побічно здійснюється саме комерційними банками, а експортер чи імпортер виступає як ініціатор і відповідальна особа за своєчасне погашення кредиту і пов'язаних із ним витрат.

Банківський кредит з імпорту включає:

- кредит, що видається при акцепті чи погодженні банку-імпортера на сплату тратти експортера;
- акцептно-рамбурсний кредит (акцепт векселя банком за умови отримання гарантії з нього з боку іноземного банку, що обслуговує імпортера);
- пряме банківське кредитування іноземних покупців;
- кредитні лінії (для своїх іноземних позичальників на оплату зовнішньоторговельних угод, різновидом кредитної лінії є поновлення ролловерної лінії, яка широко використовується на ринку євровалют);
- факторинг (експортер, що продав товар на умовах кредиту, отримує від факторингової компанії ряд послуг у вигляді вилучення заборгованості, обліку експортних тратт, здійснення контролю);
- лізинг (передача юридичного права власності споживачеві товарів);
- компенсаційні угоди (довготерміновий кредит на базі взаємних поставок товарів на однакову вартість);
- страхування мультинаціональних контрактів (включає величезні суми, які спільно страхуються комерційними банками і національними страховими компаніями експортного кредитування).

На процес ціноутворення на ринку кредитів впливають рівень конкуренції на ринку банківських послуг, різноманітність кредитних інструментів, можливості доступу позичальників до альтернативних ринків капіталу тощо.

Одним із основних чинників, що впливають на вартість кредиту на міжнародному банківському ринку, як, зрештою, і на національному, є вартість фондів, які використовуються для кредитування. Ціна кредиту має перевищувати вартість фондів і забезпечувати прибутковість банку. Крім того, вона має задовольняти потенційних позичальників. Привабливість для позичальника кредитних послуг, що пропонуються конкретним банком, полягає в їх якості та ціні. Для того щоб позичальник користувався послугами банку, необхідно, щоб структура кредиту задовольняла потреби клієнта, а ціна відповідала ринковим цінам на подібні послуги.

Застосування банками ЕОМ дозволяє щохвилини контролювати їх позиції в різних валютах і операції з окремими банками. В 1973 р. в Брюсселі була створена міжнародна міжбанківська організація з фінансових розрахунків за допомогою телекса (SWIFT). SWIFT — це кооперативне товариство

банків-учасників, яке організувало комп'ютеризований міжнародний зв'язок із метою підвищення ефективності управління банками і прискорення переказу міжнародних платежів між ними. Через SWIFT комп'ютери передають банківські повідомлення, які поділяються на три категорії: торгові перекази, валютні угоди, банківські перекази. Система СБІФТ почала діяти в 1977 р. До кінця 80-х років число банків-учасників зросло з 31 до 1500. У перспективі система СБІФТ буде обслуговувати біля 80 % міжнародних розрахунків. З її допомогою швидше здійснюється угода і перекази за нею, зокрема, можна отримувати підтвердження надходження валюти зранку на наступний день після угоди, тобто раніше реального зарахування на рахунки банків [7].

Такі форми розрахунків, як чеки і банківські тратти, є відносно повільними. Поштові або міжнародні грошові перекази здійснюються швидко, а телеграфні перекази або міжнародні експрес-перекази — ще швидше.

У міжнародній практиці існують різні типи зведеної оцінки діяльності банків. На основі зведеної оцінки проводиться рейтинговий порівняльний аналіз надійності банку та ефективності його роботи. Рейтинг — це метод порівняльної оцінки діяльності кількох банків. Також під рейтингом розуміють процес кількісного вимірювання чи оцінки, що дають змогу порівняти певну виміряну кількість чи вартість з критерієм чи стандартом певного класу, розряду, або рангу. У результаті проводиться групування банків у певній послідовності у міру спадання класифікаційної ознаки. Іншими словами, рейтинг — це встановлення узагальнюючої оцінки фінансового стану банку за стандартизованою системою показників, що дає змогу розглядати усі банки з єдиного погляду.

Необхідною складовою інфраструктури банківського ринку є рейтингові агентства, які регулярно проводять оцінювання кредитоспроможності позичальників на міжнародних ринках і за результатами оцінювання присвоюють позичальникам певні кредитні рейтинги. Рейтинги, присвоєні найвідомішими рейтинговими агентствами, враховуються банками-кредиторами при наданні позик і учасниками ринку при інвестуванні коштів у боргові зобов'язання емітентів-позичальників. Рейтинги присвоюються як безпосередньо позичальникам, так і борговим зобов'язанням, які вони емітують. Усі рейтинги характеризують спроможність позичальників вчасно і в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями. Рейтинги різних видів боргових зобов'язань одного й того самого позичальника можуть відрізнятися. При цьому, звичайно, всі рейтинги, пов'язані з одним позичальником, не дуже відрізняються між собою.

Одним із основних кредитних рейтингів, що надаються відомими рейтинговими агентствами "Moody's" та "Standard & Poor's", є рейтинги облігацій, які досить точно відображають кредитний рейтинг самих емітентів-позичальників.

Слід врахувати той факт, що українські банки також залучені до здійснення міжнародних

економічних відносин. Стратегічними напрямками міжнародної діяльності вітчизняних банків можна визначити наступні:

- на основі сприятливої кон'юнктури світового ринку нарощувати власні інвестиції за кордоном, кооперуючи зусилля з підприємствами, продукція яких користується попитом на відповідних зовнішніх ринках;
- провести лібералізацію закордонної діяльності комерційних банків;
- якісно удосконалювати структуру, географію, форми, характер і види операцій закордонної мережі банку.

ВИСНОВКИ

Отже, проаналізувавши поняття «ринку банківських послуг», нами було запропоновано два підходи його визначення – з точки зору сфери діяльності та інституційного підходу. З точки зору сфери діяльності банківський ринок - це особливий сектор економіки країни який відповідає за обмінно-перерозподільні відносини, пов'язані з процесами купівлі-продажу специфічного товару - грошей, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності, а також формує попит, пропозицію та ціну на цей товар. З інституційної точки зору банківський ринок - це сукупність банківських установ, які на конкуруючих умовах пропонують свої продукти і послуги населенню.

В умовах глобалізації зростає роль ринку банківських послуг, який функціонує у напрямі

надання кредитів, здійснення валютних операцій, переміщення капіталу та виконання багатьох інших функцій, необхідних для нормального функціонування економіки країн.

Список використаних джерел

1. Ткачук В.О. Маркетинг в банку: [Підручник]. – Тернопіль: "Синтез-Поліграф", 2006.- 225 с.
2. Николаева Т.П. Банковский маркетинг: [Учебно-методический комплекс] – М.: Изд. центр ЕАОИ. - 2009. – 224 с.
3. Дзюблюк О.В. Ринок банківських послуг: теоретичні аспекти організації і стратегія розвитку в Україні / О. Дзюблюк // Банківська справа. – 2006. – № 5-6. – С. 23-35
4. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер // Пер. с англ. – Новосибирск: Наука, 1992. - 736 с.
5. Васьківська К.В. Теоретичні основи функціонування фондового ринку / К.В. Васьківська, С.Л. Шульц // Вісник Львівської державної фінансової академії / голов. ред. Буряк П.Ю. – Львів: ЛДФА. - №20. – С.96-104.
6. Головач А. Банківська статистика: [Навчально – методичний посібник] / А. Головач, Б. Захожай, Н. Головач. – К.: КНЕУ. – 2003. – 161 с.
7. Роль банків в організації розрахунків при міжнародних економічних відносинах – [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/bankdelo/part1/018_01.htm

СТАНІСЛАВИК

Олена В'ячеславівна
elenastanislovik@yandex.ru

УДК 338.241.2

РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В
ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТО-
СПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВАROLE OF ORGANIZATIONAL CULTURE IN
INCREASE OF COMPETITIVENESS OF THE
ENTERPRISE

КОВАЛЕНКО

Олександр Михайлович
almkov@rambler.ruк.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університетд.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університет

Досліджено роль організаційної культури в підвищенні конкурентоспроможності підприємства. Розглянуто основні напрями впливу організаційної культури на підвищення конкурентоспроможності. Показано вплив організаційної культури на мотиваційні дії персоналу підприємства та вплив організаційної культури на його компетенцію. Сформульовано основні ознаки, які дають можливість розглядати організаційну культуру як стимулятор інноваційних процесів та як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства. Вироблено послідовність дій щодо використання організаційної культури як стимулятора конкурентоспроможності. Визначено послідовність дій щодо аналізу ефективності впливу організаційної культури на конкурентоспроможність підприємства.

The role of organization culture in increase of competitiveness of the enterprise is investigated. The main directions of influence of organization culture on competitiveness increase are considered. Influence of organization culture on motivational actions of the personnel of the enterprise and influence of organization culture on competence of the personnel are shown. The main signs which give the possibility to consider organization culture as a stimulator of innovative processes and as a factor of increase of competitiveness of the enterprise are formulated. The sequence of actions for use of organization culture as competitiveness stimulator is developed. The sequence of actions for analysis of efficiency of organization culture influence on competitiveness of the enterprise is determined.

Ключові слова: організаційна культура, конкурентоспроможність підприємства, фактори, мотиви і стимули, мотиваційні дії, персонал підприємства, компетенції персоналу

Keywords: organization culture, competitiveness of the enterprise, factors, motives and incentives, motivational actions, personnel of the enterprise, competences of the personnel

ВСТУП

У сучасних умовах глобалізації економічних процесів забезпечити високий рівень конкурентоспроможності можна завдяки інноваційній моделі розвитку кожного окремого підприємства. Інноваційна модель буде ефективною за умови системного підходу до її формування, який дасть можливість логічно вибудувати певну структуру і взаємозалежності всіх складових інноваційної системи.

Інноваційні процеси підприємств значною мірою зумовлені їхніми внутрішніми можливостями. Організаційна культура є внутрішнім важелем впливу на інноваційний розвиток з акцентуванням уваги на внутрішніх конкурентних перевагах та стратегію

домінування інноваційного фактора в підвищенні конкурентоспроможності підприємства.

Оскільки інноваційні процеси впливають на підвищення конкурентоспроможності підприємства і самі по собі переводять нововведення в систему загальнокультурних норм, в результаті чого культурні цінності відтворюються в життєдіяльності суспільства новими поколіннями, то суттєво зростає роль організаційної культури в підвищенні ділової активності підприємства. Завдяки своїй внутрішній силі організаційна культура може зробити успішним та привабливим будь-яке підприємство. У сучасних умовах стрімкої інформатизації культура стає динамічним фактором, який прискорює впровад-

ження нового досвіду в різні сфери суспільно-економічної практики.

У зв'язку з цим є сенс розглядати організаційну культуру як важливий фактор підвищення інноваційної активності підприємства і забезпечення його високої конкурентоспроможності.

Теоретичні та практичні аспекти забезпечення конкурентоспроможністю відображено в працях як закордонних вчених-економістів – І. Ансоффа, Ф. Котлера, М. Портера, А. Томпсона, Р. Фатхутдінова, так і вітчизняних дослідників – Б. Буркинського, В. Герасимчука, Л. Піддубної І. Решетникової, тощо.

Серед останніх найбільш вагомих наукових досліджень присвячених проблемам підвищення конкурентоспроможності підприємств можна виділити праці А. Воронкової, Н. Тарнавської, Г. Яковлева, К. Латишева, Д. Лук'яненка, В. Пономаренка, І. Сіваченка, Л. Піддубної [1-8].

Однак багато питань в цій сфері залишаються недостатньо вивченими. Необхідні більш обґрунтовані дослідження впливу організаційної культури на підвищення конкурентоспроможності підприємства.

МЕТА РОБОТИ

Метою роботи є дослідження ролі організаційної культури в підвищенні конкурентоспроможності підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є праці вітчизняних і зарубіжних вчених, а також матеріали періодичних видань. При проведенні дослідження використовувалися методи аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення, системний підхід.

РЕЗУЛЬТАТИ

В сучасних умовах важливим фактором конкурентоспроможності стає організаційна культура, яка за всіх інших однакових умов може забезпечити підприємству позиції лідера на ринку і здатна тривалий час підтримувати у працівників підприємства прагнення до інноваційної активності.

Фактор організаційної культури домінує у конкурентному змаганні не тільки за ринки збуту, інноваційну привабливість, але й у соціальній сфері, оскільки підприємство є з одного боку роботодавцем, з іншого – платником податків.

Крім того, загальна тенденція всіх змін спрямована на підвищення уваги до особистісних підходів, які необхідно використовувати в регулюванні поведінки людини на підприємстві. Практика заохочення до праці свідчить, що сьогодні людина все більше заглиблюється у свій внутрішній світ, тому мотиви мають виходити із самої природи бажань людини до самовдосконалення, саморозвитку, поцінування своєї особистості. В цьому зв'язку роль організаційної культури є незаперечною, тому

що вона проникає у внутрішній світ кожного працівника.

Отже, розглянемо основні напрями впливу організаційної культури на підвищення конкурентоспроможності, використовуючи існуючі надбання у сфері мотивації праці.

У наукових джерелах підтверджується складність проблеми мотивації і дослідження мотиваційної поведінки людини. Велика мінливість і динамічність особливостей формування мотиваційного механізму залежно від умов, які склалися, внутрішніх і зовнішніх аспектів розвитку людини, вимагають постійного дослідження його аспектів, створення підходів з метою вироблення ефективних способів регулювання поведінки людини.

Відповідно до культурологічного підходу система цінностей розглядається як ключовий елемент для розуміння прагнення підприємства до інноваційної діяльності, до успіху. Структура цінностей може коливатися у широкому діапазоні в контексті організаційної культури як ідеології бізнесу.

Слід відзначити, що мотиваційний механізм персоналу підприємства нічим не відрізняється від механізму будь-якої людини, яка не пов'язана з виробництвом, тому що мотивація як категорія охоплює всі етапи в єдиному ланцюжку – від біологічних основ існування людини до складних форм реалізації її свободи. Мотивація є універсальним механізмом підготовки до вільної активності людини, що надзвичайно важливо з огляду на можливості її самореалізації. Підсистемою мотивації є стимуляція, яка спонукає людину до відповідної активності.

Мотив є внутрішньою спонукую до певної дії, що викликана потребою людини. А під стимулом ми розуміємо той інструмент впливу на людину, який заохочує її до дії. Основна функція стимулу – це активність. Він повинен спонукати людину до виконання конкретної функції. Таким чином, можна сказати, що стимул в своїй активній формі реалізує потенціал людини, потрібно тільки, щоб людина це розуміла й усвідомлювала. Механізм усвідомлення цієї важливої функції стимулу виникає завдяки культурі, її базовим елементам.

Організаційна культура здатна сформувати спільне мотиваційне поле для всіх працівників підприємства, об'єднаних ідеєю якісної праці, яка забезпечує конкурентоспроможність підприємства. Це важливий момент у системі стимулювання, яка повинна враховувати індивідуальні потреби кожного працівника, що відрізняються залежно від його статусу та з інших причин і для задоволення яких слід використовувати диференційовану систему стимулів. Завдяки цінностям організаційної культури вдається структурувати стимули і скерувати мотиваційний вплив в напрямку розвитку потреби працювати на підвищення конкурентоспроможності підприємства. На рис. 1 зображено схему впливу організаційної культури на мотиваційні дії персоналу підприємства.

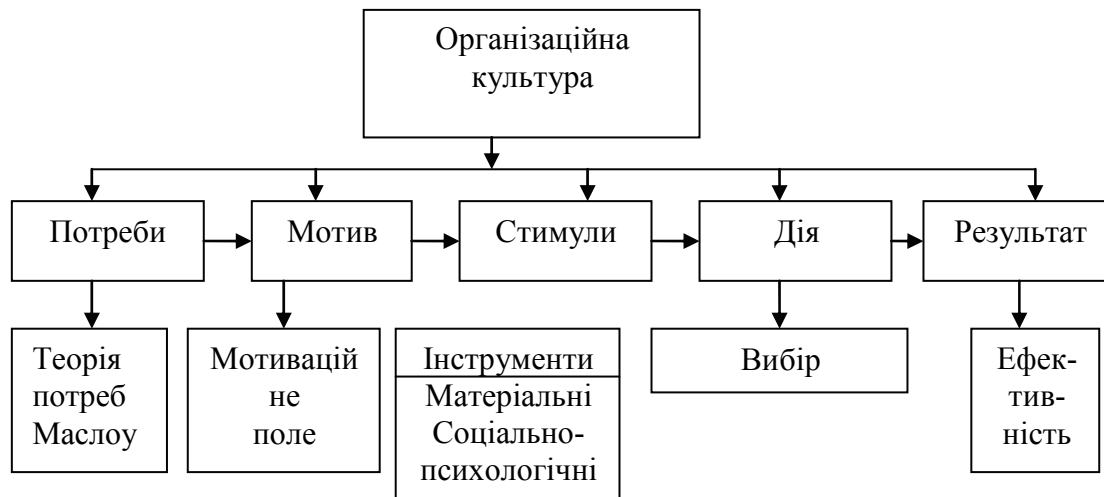

Рис. 1. Вплив організаційної культури на мотиваційні дії персоналу підприємства

[розроблено авторами]

Сформулюємо основні ознаки, які дають можливість розглядати організаційну культуру як стимулятор інноваційних процесів та як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства.

До таких ознак належать:

1) риси організаційної культури, які сприяють успіху підприємства (заохочення ініціативи та креативності, вміння приймати рішення в умовах дефіциту інформації, сприяння в самореалізації персоналу, поєднання гнучкості та жорсткості в управлінні);

2) елементи організаційної культури, на основі яких можна створювати мотиваційне поле для підвищення конкурентоспроможності підприємства. В переліку цих елементів важливими є: усталені стереотипи поведінки, норми поведінки, домінуючі цінності, філософія підприємства, психологічний клімат;

3) вплив організаційної культури на підвищення конкурентоспроможності відбувається через її функції, оскільки вони передають саму суть загальної концепції інноваційного розвитку. За допомогою функцій (креативна, змістовна, мотиваційна, системоутворювальна) організаційна культура одночасно впливає на структуру підприємства, процес та поведінку персоналу;

4) оскільки в самій сутності організаційної культури закладено елемент творчості як якісну ознаку, то вона потенційно здатна підтримувати інноваційну активність підприємства і його конкурентоспроможність.

5) основою організаційної культури є цінності. Система цінностей як один з елементів організаційної культури впливає на поведінкову політику всіх працівників підприємства, бо відображає його філософію. І якщо у цій філософії базовими принципами є прагнення до удосконалення, креативності і гнучкості, то підприємство перебуватиме в стані пошуку шляхів підвищення

конкурентоспроможності й активного функціонування на ринку. В умовах інтелектуалізації суспільства провідним фактором стають знання, які набувають особливої цінності та спонукають персонал до пошуку нових ідей, розвитку інноваційного мислення.

Завдяки організаційній культурі і, зокрема, інноваційній культурі, до інноваційного процесу залучаються всі працівники підприємства та творчі особистості ззовні. Таким чином, організаційна культура спрямовує дії людини на покращання якості праці, що є основою підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Організаційна культура – це середовище, в якому взаємодіють елементи підприємства і відбуваються основні організаційні процеси. Отже, вона може визначати моделі поведінки та мислення всіх учасників ринкового процесу.

Організаційна культура пов'язана з людським капіталом через систему відносин і поведінкових характеристик. Наявність креативного компонента в системі поведінкових характеристик організаційної культури є вагомим спонукуючим до інноваційного розвитку.

Організаційна культура стимулює інноваційний стиль мислення, наслідком якого буде інноваційний продукт. І залежно від того, наскільки вона є сильною й привабливою для персоналу, настільки вона і сприяє його мотивації. Отже, організаційна культура через мотиваційний важіль здатна змінити стандартне інертне мислення, полегшуючи опір інноваціям та системним змінам.

Організаційна культура як мотиваційний фактор найкраще проявляється в системі управління персоналом і, зокрема, в підсистемі управління мотивацією поведінки персоналу конкретизуються її потенційні можливості. Загальні принципи мотивації діють за різних соціокультурних обставин та умов. Важливо, щоб працівники усвідомлювали

взаємозв'язок своїх дій та вчинків із системою винагород чи санкцій. Отже, у працівників буде спрацьовувати стереотип сприйняття і розуміння поведінки на основі прийнятих на підприємстві цінностей, що впливатиме на відношення до праці.

Організаційна культура на підприємстві може пізнаватися через функціонуючу мотиваційну підсистему в системі управління персоналом завдяки системі нагород чи привілеїв, які здебільшого пов'язані з певними стандартами і нормами поведінки. Принципи побудови системи стимулювання та її основне спрямування повинні підтримувати саме ту поведінку та відношення до праці, в яких найповніше проявляється зміст організаційної культури.

Повинна мати соціальне спрямування кадрова політика, завдяки чому підвищується статус організаційної культури, а основним завданням в управлінні персоналом стає максимальне інвестування у розвиток людського капіталу та соціальний розвиток. Тобто в цьому випадку маємо прямий та зворотний зв'язок між організаційною культурою, системою управління персоналом і підсистемою стимулювання, прийнятою на підприємстві. Завдяки тісній взаємодії за допомогою принципу синергетики на підприємстві можна буде досягти бажаного ефекту, необхідного для підвищення конкурентоспроможності.

Система мотивації повинна спиратися на індивідуальний підхід до кожного працівника, підбираючи свою шкалу стимулів, які б заохочували до якісної праці і стимулювали винахідництво, творчість, активність у поєднанні із відповідальністю за якісну працю.

Необхідно виробити послідовність дій щодо використання організаційної культури як стимулятора конкурентоспроможності. Для цього необхідно:

- 1) згрупувати цінності, які є спільними для всіх категорій працівників підприємства і які можуть слугувати мотиваторами;
- 2) оцінити їх як реальний інструментарій впливу на персонал;
- 3) виділити основні та другорядні;
- 4) починати впроваджувати їх у щоденне життя підприємства
- 5) формувати ту організаційну поведінку, яка відповідає задекларованим цінностям;
- 6) формувати професійну культуру на основі категорій відповідальності та компетенцій.

Саме на ці риси вказується у вимогах стандарту ISO 9001:2000, в якому підкреслюється, що персонал повинен бути компетентним, тобто мати відповідний рівень освіти, яка відповідає роду діяльності, професійну підготовку, кваліфікацію та досвід. Сукупність перелічених ознак компетентності має документально підтверджуватися, а підприємство повинно вживати всіх заходів для постійного розвитку персоналу.

До критеріїв, за допомогою яких можна перевірити, наскільки організаційна культура виконує свою роль, належать: покращання якості науково-дослідних досліджень, які доповнюються кількісними параметрами: подані рацпропозиції, патенти, нові розробки тощо; зростання продуктивності праці; покращання якісного складу персоналу підприємства; зростання доходів працівників тощо.

Вплив організаційної культури на компетенцію персоналу зображено на рис. 2.

Рис 2. Вплив організаційної культури на компетенцію персоналу [розроблено авторами]

Внутрішня мотивація організаційної культури проявляється у тому, що вона розвиває у працівників підприємства почуття співпереживання за спільну справу, гордості за спільні здобутки, відповідальності та розвиває вміння поєднувати особистісний інтерес із корпоративним. Зовнішній характер мотивації організаційної культури проявляється у розширенні соціального пакета, який надається працівникам підприємства і може проявлятися у різних формах.

Наявність на підприємстві працівників високого рівня компетенції не завжди є гарантією ефективного виконання ними своїх функцій у напрямку підвищення конкурентоспроможності. Висока ефективність досягається тоді, коли кожний працівник усвідомлює, що від його внеску залежить успіх загальної справи і це розуміння повинно розвивати в ньому прагнення трудитися з максимальною віддачею і бажанням творчо підходити до виконання своїх функцій і самовдосконалення. Така ситуація можлива за умови панування на підприємстві інноваційного духу, загальної доброзичливої атмосфери і високої відповідальності всього персоналу. Щодо відповідальності, то це важливе питання відображено в стандарті ISO 9001:2000. Зокрема, в п'ятому розділі стандарту викладено вимоги, що ставляться до відповідальності вищого керівництва. Зміст цих вимог відповідає сутності організаційної культури, оскільки йдеться про підтримувannya на підприємстві чесних взаємовідносин і створення сприятливої для творчості атмосфери.

Незважаючи на визнання важливості організаційної культури як стимулятора інноваційних процесів та підвищення конкурентоспроможності підприємства, прикладною проблемою є оцінка ефективності її внеску. Зазначена проблема поки що в наукових працях недостатньо висвітлена, однак на основі здійснених узагальнень можна виділити підходи, необхідні для її вирішення.

Для того, щоби визначити наскільки спонукальна сила організаційної культури є важливою, необхідно:

1) використати експертний метод опитування працівників підприємства з метою виявлення мотивів, які можуть активізувати якісну роботу на підприємстві;

2) класифікувати сукупність мотивів на економічні та соціальні;

3) вибрати параметри, які дають змогу визначити силу мотивації, та запропонувати базисну шкалу для їхньої оцінки. Надалі необхідно використовувати методичні підходи, які пропонує наука кваліметрія, для оцінки мотиваційної сили організаційної культури. Ця послідовність повинна закінчуватися формуванням мотиваційного ядра, в якому мотиви потрапляють у категорію «сильної дії», «слабкої дії», «нейтральної дії».

Систематизація мотивів дасть змогу проаналізувати ефективність впливу організаційної культури на конкурентоспроможність підприємства.

ВИСНОВКИ

Досліджено роль організаційної культури в підвищенні конкурентоспроможності підприємства.

Показано вплив організаційної культури на мотиваційні дії персоналу підприємства. Сформульовано основні ознаки, які дають можливість розглядати організаційну культуру як стимулятор інноваційних процесів та як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства. Організаційна культура спрямовує дії людини на покращання якості праці, що є основою підвищення конкурентоспроможності підприємства і може визначати моделі поведінки та мислення всіх учасників ринкового процесу. Вона через мотиваційний важіль здатна змінити стандартне інертне мислення, полегшуючи опір інноваціям та системним змінам. Організаційна культура, презентуючи систему цінностей та особистісно-орієнтованих методів управління, стимулює інноваційний стиль мислення, наслідком якого буде інноваційний продукт. Як мотиваційний фактор організаційна культура найкраще проявляється в загальній системі управління персоналом і, зокрема, в підсистемі управління мотивацією поведінки персоналу, де конкретизуються її потенційні можливості. Важливо, щоб працівники усвідомлювали взаємозв'язок своїх дій та вчинків із системою винагород чи санкцій. Принципи побудови системи стимулювання повинні підтримувати саме ту поведінку та відношення до праці, в яких найповніше проявляється зміст організаційної культури.

Показано вплив організаційної культури на компетенцію персоналу. Встановлено, що висока ефективність праці досягається тоді, коли кожний працівник усвідомлює, що від його внеску залежить успіх загальної справи.

Вироблено послідовність дій щодо використання організаційної культури як стимулятора конкурентоспроможності. Визначено послідовність дій щодо аналізу ефективності впливу організаційної культури на конкурентоспроможність підприємства.

Список використаних джерел

1. Воронкова А.Е. Управлінські рішення в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства: організаційний аспект: [Монографія] / А.Е. Воронкова, Н.Г. Калюжна, В.І. Отенко. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2008. – 512 с.

2. Тарнавська Н.П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика: [Монографія] / Наталія Петрівна Тарнавська. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 570 с.

3. Яковлев Г.И. Управление конкурентоспособностью промышленных предприятий: теория и практика (на материалах работы предприятий промышленности): дис. ... докт. экон. наук: 08.00.05 / Геннадий Иванович Яковлев. – Самара, 2007. – 310 с.

4. Латишев К.О. Підвищення міжнародної конкурентоспроможності продукції автобудівного підприємства: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Донецьк, 2013. – 210 с.

5. Лук'яненко Д.Г. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: [Монографія] / За заг. ред.

Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручника: У 2-х т. – К.: КНЕУ, 2006. – 816 с., 592 с.

6. Пономаренко В.С. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: [Підручник] / В.С. Пономаренко, Л.І. Піддубна. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 328 с.

7. Сіваченко І.Ю. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств: Кредитно-модульний курс: [Навч. посіб.] / За ред. І.Ю.

Сіваченка, Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової. 3-тє вид. – К.: ЦУЛ, 2010. – 312 с.

8. Пономаренко В.С. Конкурентоспроможність як імператив функціонування та розвитку сучасних економічних систем. Конкурентоспроможність: проблеми науки та практики: Монографія / В.С. Пономаренко, Л.І. Піддубна. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 264 с.

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ru

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту, в.о. ректора Вищого навчального закладу Міжнародний технологічний університет "Миколаївська політехніка"

УДК 332.146.2:[65.012.122:338.43]

ВИБІР СИСТЕМИ КРИТЕРІЇВ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРИ ПРОЕКТУВАННІ МОНІТОРИНГУ В СИСТЕМАХ СТРАТЕГІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

THE CHOICE OF THE PERFORMANCE CRITERIA FOR THE DESIGN OF MONITORING SYSTEMS IN THE STRATEGIC MANAGEMENT OF THE REGIONAL STRUCTURE AND TERRITORIAL ORGANIZATION OF THE AGRO-FOOD SECTOR

У статті обґрунтовано, в процесі обрання критеріїв ефективності потрібно мати на увазі цілий ряд ключових обставин. Доведено, при обранні часткових критеріїв якості потрібно обов'язково враховувати узагальнюючий критерій ефективності усієї підсистеми моніторингу в функціонально розвинутих системах регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери.

В статье обосновано, в процессе избрания критериев эффективности нужно иметь в виду целый ряд ключевых обстоятельств. Доказано, при выборе частных критериев качества нужно обязательно учитывать обобщающий критерий эффективности всей подсистемы мониторинга в функционально развитых системах регулирования региональной структуры и территориальной организации субъектов агропродовольственной сферы.

In the article proves, in the process of election of performance criteria to keep in mind several key circumstances. It is proved in selecting the particular criteria of quality must necessarily take into account the criterion of efficiency of a synthesis of the entire subsystem monitoring control systems functional development of the regional structure and territorial organization of the subjects of agro-food sector.

Ключові слова: агропродовольча сфера, вибір, моніторинг, проектування, регіональна структура, система критеріїв ефективності, система стратегічного регулювання, територіальна організація

Ключевые слова: агропродовольственная сфера, выбор, мониторинг, проектирование, региональная структура, система критериев эффективности, система регулирования, территориальная организация

Keywords: agro-food sector, selection, monitoring, planning, regional structure, system performance criteria, system of strategic control, territorial organization

ВСТУП

З точки зору системного (кібернетичного) підходу, комплексний аналіз і оцінка функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери тільки за одним узагальненим критерієм ефективності недостатня, тому що територіально-виробничі системи, будучи складними техніко-економічними і суспільно-соціальними системами, діють в умовах багатьох обмежень, які неможливо врахувати через один критерій якості. Тому, при проектуванні, створенні та функціонуванні функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери необхідно поряд із узагальнюючим (інтегральним) критерієм ефективності використовувати ще й узгоджені з

ним поодинокі критерії якості, які задовольняють одночасно декілька цілей територіально-виробничої системи. В цьому випадку, як показує сучасний передовий практичний досвід та виконані останні дослідження наукових праць провідних вчених-економістів [1-11] і інших, процес створення функціонально розвинутої системи стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери повинен передбачати вирішення завдання векторної економічної ефективності (рентабельності), істотний момент якої – заміна проблеми максимізації одного критерію ефективності проблемою обрання рішення, при якому одночасно в максимально можливі ступені задовольняються цілі територіально-виробничої системи за різними критеріями якості. При цьому рішення не може бути покращено ні за одним критерієм ефективності без того, щоб не погіршити рішення за будь-яким іншим критерієм

якості системи стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери і ін.

МЕТА РОБОТИ полягає в обґрунтуванні, проектуванні підсистеми моніторингу в системах регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери базується на системі критеріїв ефективності (якості).

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою даної статті виступає діалектичний метод і основні положення теорії функції моніторингу, системи регулювання. У процесі дослідження використовувалися такі методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення та формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні теоретичних методик моніторингу, системи регулювання); *економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний, порівняльний* (при діагностиці стану функції моніторингу територіально-виробничих систем); *групування* (з метою характеристики часткових критеріїв ефективності) тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Багатокритеріальний підхід виступає більш плідним, тому що дозволяє зупинитися на деякому компромісному варіанті вирішення питання, який враховує інтереси багатьох сторін, бо кожне рішення в принципі може приносити економічний ефект одним елементам методу територіально-виробничої системи і нашкодити зовсім іншим. В усіх випадках критерії ефективності повинні розглядатися тільки у комплексному взаємозв'язку із цілями функціонально розвинутої системи стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери. Тому, цілком виправдано виступає змістовна думка відносно того беззаперечного факту, що при розробленні територіально-виробничої системи, цілі і критерії ефективності удосконалення окремих її підсистем повинні бути узгоджені та пов'язані між собою та підпорядковані загальному завданню, що виконується цією функціонально розвинутою системою стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації агропродовольчої сфери.

Взаємозв'язок поодиноких критеріїв ефективності та відносність оцінки їх впливу на зростання або зменшення узагальнюючого критерію ефективності особливо важливо враховувати при формуванні і впровадженні функції економічного моніторингу в функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери. Створення підсистеми економічного моніторингу в функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації

суб'єктів агропродовольчої сфери повинне включати розроблення ряду підходів до оцінки якості її функціонування. У цьому зв'язку, як підтверджує сучасна передова практика, при проектуванні такої підсистеми мова повинна йти про вибір не одного, а системи критеріїв ефективності. Зокрема, уявляється необхідним визначення узагальненого критерію ефективності для підсистеми економічного моніторингу в функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери в цілому. В окремих випадках припустимим виступає застосування критерію мінімуму витрат на завдану програму випуску обліково-економічних і аналітичних інформаційних даних; визначення узгоджених із загальним критерієм якості поодиноких економічних критеріїв ефективності для окремих частин (блоків) підсистеми економічного моніторингу в функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери. В якості таких критеріїв економічної ефективності (рентабельності) можуть слугувати: приріст обсягу процесу виробництва, підвищення фондівіддачі, зменшення матеріаломісткості готової продукції, зростання продуктивності праці і інше; визначення для підсистеми економічного моніторингу поодиноких технічних критеріїв її ефективності (зменшення трудомісткості обліково-економічних та аналітичних розрахунків, швидкості обробки інформаційних даних, підвищення точності отримуваних вихідних результатних даних) і таке інше.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження надало нам змогу сформулювати змістовні конклзії. В процесі обрання критеріїв ефективності потрібно мати на увазі цілий ряд ключових обставин: зовсім не обов'язково, щоб один і той же критерій ефективності знаходив застосування як для усієї підсистеми економічного моніторингу в функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери в цілому, так і для окремих її частин. Але при обранні часткових критеріїв якості потрібно обов'язково враховувати узагальнюючий критерій ефективності усієї підсистеми економічного моніторингу в функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери; обираючи критерій ефективності, не завжди необхідно прагнути до максимуму тих або інших показників; у тих випадках, коли оцінка якості функціонування підсистеми вимагає врахування великої кількості критеріїв, потрібно утворити із них взаємопов'язані групи, обрати із них найбільш важливу, а потім, досліджуючи зв'язки між критеріями в цієї групі, постаратися вибрати головний генеральний

критерій ефективності, за допомогою якого можна було б комплексно врахувати інші.

Список використаних джерел

1. Акупиян, О.С. Роль социально-трудовой сферы в развитии сельских территорий: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.05 / Акупиян Ольга Станиславовна; [Место защиты: Всерос. науч.-исслед. ин-т организации пр-ва, труда и упр. в сельск. хоз-ве]. - Москва, 2012. - 194 с.: ил.
2. Беляевская, А.С. Государственное регулирование регионального рынка зерна: диссер. ... к.э.н.: 08.00.05 / Беляевская Анна Сергеевна; [Место защиты: Вологод. гос. молоч.-хоз. акад. им. Н.В. Верещагина]. - Вологда, 2007. - 217 с.
3. Васильева, Е.В. Формирование инфраструктуры современного агропродовольственного рынка: диссер. ... д. э. н.: 08.00.05 / Васильева Елена Васильевна; [Место защиты: Оренб. гос. аграр. ун-т]. – Саратов, 2010. - 373 с.
4. Галицких, В.Н. Обеспечение конкурентоспособности предпринимательских структур АПК: диссертация ... к.э.н.: 08.00.05 / Галицких Владимир Николаевич; [Место защиты: Науч.-исслед. ин-т экономики и организации АПК Центр.-Чернозем. района РФ РАСХН]. - Елец, 2008. - 171с.
5. Заводчиков, Н.Д. Управление издержками и прибылью в организациях агропродовольственного сектора экономики: теория, методология, практика: диссертация ... доктора экономических наук: 08.00.05 / Заводчиков Николай Дмитриевич; [Место защиты: Орен. гос. аграр. ун-т]. - Оренбург, 2007. - 345с.
6. Литвинов, Д. М. Инструменты регулирования регионального рынка зерна: диссертация ... к. э. н.: 08.00.05 / Литвинов Дмитрий Михайлович; [Место защиты: Мичурин. гос. аграрный универ-т]. - Рязань, 2007. - 198с.: ил.
7. Новиков, В.Г. Трудовой потенциал сельских территорий, его воспроизводство и регулирование: диссер. ... доктора экономических наук: 08.00.05 / Новиков Владимир Геннадьевич; [Место защиты: Всерос. науч.-исслед. ин-т органи. пр-ва, труда и упр. в сел. хоз-ве]. - Москва, 2012. - 345 с.
8. Сергеева, И.А. Регулирование организационно-экономических отношений в мясном подкомплексе: автореф. дис. ... д.э.н.: 08.00.05/ Сергеева Ирина Анатольевна; [Место защиты: Всерос. науч.-исслед. ин-т организации производства, труда и управления в сель-ом хозяйстве]. - Москва, 2010. - 42с.
9. Скальная, М.М. Формирование и регулирование доходов сельского населения: дисс. ... доктора экономических наук: 08.00.05 / Скальная Марина Михайловна; [Место защиты: Всерос. науч.-исслед. ин-т организации производства, труда и управления в сель. хоз-ве]. – Москва, 2010. – 323 с.: ил.
10. Скориков, С.Н. Совершенствование механизма государственной поддержки сельскохозяйственных организаций на региональном уровне: дис. ... к. э. н.: 08.00.05 / Скориков Сергей Николаевич; [Место защиты: Сев.-Зап. науч.-иссл. ин-т экон. и орг. сел. хоз-ва РАСХН]. - Йошкар-Ола, 2011. - 151 с.
11. Хворостьянова, О.В. Формирование стратегии диверсификации производства в организациях аграрной сферы: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.05 / Хворостьянова Ольга Владимировна; [Место защиты: Сев.-Кавказ. гос. технический универ-т]. – Ставрополь, 2009. – 186 с.

ШПАКОВСЬКИЙ

Артур Олегович

a.shpakovskyi@gmail.com

УДК 336.71

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ АКТИВІВ ЯК ОБ'ЄКТИВНА ПЕРЕДУМОВА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИASSETS RESTRUCTURING - AS OBJECTIVE PRECONDITION OF
PROVIDING THE FINANCIAL STABILITY IN UKRAINIAN BANKS

здобувач, Львівська комерційна академія

У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти реструктуризації активів, викладено економіко-правові засади здійснення реструктуризації активів банку, розкрито правові норми, що регламентують порядок та принципи роботи із токсичними активами, проведено аналіз частки проблемних кредитів у активах банків України у період 2008 – поч. 2015 р. та визначено регуляторний вплив на банки, що не вживають належних заходів із зниження наявного обсягу та недопущення появи негативно класифікованих активів.

В статье рассмотрены теоретические и практические аспекты реструктуризации активов, изложены экономико-правовые основы осуществления реструктуризации активов банка, раскрыты правовые нормы, регламентирующие порядок и принципы работы с токсичными активами, проведен анализ доли проблемных кредитов в активах банков Украины в период 2008 – нач. 2015 и определены регуляторное влияние на банки, не принимающие надлежащих мер по снижению имеющегося объема и недопущения появления негативно классифицированных активов.

In the article describe theoretical and practical aspects of asset restructuring, defined economic and legal principles of the bank's assets restructuring, analysed legal rules that regulate procedure and principles of working with non-performing assets and their share in ukrainian banks assets in 2008 – beg. 2015. Also defined regulator's impact on banks that don't take appropriate measures to reduce the volume of existing and prevent the emergence of adversely classified assets.

Ключові слова: Реструктуризація активів, проблемна кредитна заборгованість, методи зменшення проблемної заборгованості, регуляторні заходи

Ключевые слова: Реструктуризация активов, проблемная кредитная задолженность, методы уменьшения проблемной задолженности, регуляторные меры

Keywords: The restructuring of assets problematic accounts payable, methods of reducing the debt problem, regulatory measures

ВСТУП

Глобальна фінансово - економічна криза, яка мала місце у другій половині 2008 р. і до початку 2010 р. значною мірою поглибила наявні суперечності та проблеми у банківській системі України та вплинула на фінансову стійкість та стабільність функціонування фінансового сектору через різке погіршення якості активів та ліквідності банків України.

У цьому контексті механізми попередження та запобігання погіршення якості активів набувають істотного значення та вимагають проведення низки заходів, спрямованих на покращення якості активів, адже без стійкої та стабільно діючої банківської системи неможливо розвивати економіку країни та вирішувати соціальні завдання.

Проблематиці дослідження доцільності та процедурності застосування реструктуризаційних заходів у відношенні до активів банку значна увага

приділена у працях відомих західних науковців: Фроста Р., Мишкіна Р., Фішера І. Серед вітчизняних фахівців можна виділити дослідження таких учених, як: Александров О., Барановський О., Вовчак О., Кузнецова С., Криклій О., Міщенко В., Стефанишина А., Смовженко Т., Сугоняко О., Турчин Н., Шелудько Н., Шпиг Ф. та інші.

Водночас незважаючи на численні публікації з окресленої проблематики, сьогодні у вітчизняній економічній літературі залишаються дискусійними та недостатньо розробленими, як в науковому, так і в практичному аспектах, питання відносно вироблення універсальних підходів до проведення реструктуризації активів, а також запровадження уніфікованих механізмів боротьби із значною часткою проблемної заборгованості у структурі активів банків України, що значно впливає на результативність, ефективність та стабільність роботи банківської системи.

МЕТА СТАТТІ

Дослідження процесу здійснення реструктуризації активів банків, а також виокремлення головних чинників, що впливають на прийняття рішення щодо реабілітації чи ліквідації проблемної заборгованості задля покращення якості кредитного портфеля банків України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою даного дослідження є праці провідних профільних науковців, матеріали періодичних видань, ресурси глобальної мережі Internet, нормативно-правові акти України та положення Базельського комітету з питань ведення банківської діяльності.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, наукової абстракції, порівняння та узагальнення законодавчих вимог України та положень Національного банку України.

РЕЗУЛЬТАТИ

Значна інтегрованість банківської системи України до світового економічного простору, як наслідок глобалізаційних процесів у фінансовому секторі України, призвела до безперешкодного проникнення та дії негативних, дестабілізуючих чинників світової фінансової кризи.

Проявом даних негативних тенденцій у банківській системі України стало зменшення прибутків, зниження платоспроможності клієнтів та контрагентів, виявлення значної кількості управлінських прорахунків, що спричинили значний приріст частки негативно класифікованих активів, унаслідок чого виникла об'єктивна необхідність у приведенні діяльності банків до вимог та особливостей зовнішнього середовища шляхом реструктуризації основоположних напрямів діяльності, серед яких першочерговими стали реструктуризаційні заходи, спрямовані на відновлення якості активів та створення передумов для подальшого посткризового відновлення банківської системи України.

Проблемна заборгованість, яка у значній мірі впливає на якість активів банків, є природнім елементом кредитного портфеля будь-якого комерційного банку, незважаючи на його якість та рівень ефективності управління кредитними ризиками.

У контексті цього важливим є визначення її граничного розміру для кожного окремого банку з метою подальшого вироблення набору заходів щодо її мінімізації та приведення до безпечних розмірів, адже велика частка проблемних кредитів свідчить про зниження миттєвої та загальної ліквідності, а також є індикатором погіршення фінансового стану банку, що, у свою чергу, потребує запровадження відповідних реструктуризаційних заходів задля приведення активів банку до відповідних нормативних значень із одночасним дотримання вимог щодо резервування за різними видами активів.

Одночасно слід зазначити, що рівень простроченої кредитної заборгованості не є визначальним чинником, який впливає на результати діяльності банків України. Водночас, як засвідчує світовий

досвід проведення реструктуризаційних заходів останніх років, переважна частина дій, спрямованих на відновлення нормального функціонування банківської установи, направлена, у першу чергу, на реструктуризацію активів банку через зниження частки проблемної заборгованості.

Тлумачення процесу реструктуризації проблемної заборгованості відображається у постанові Правління Національного банку України від 25.01.2012 №23 "Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями" - як зміна істотних умов за первісним договором шляхом укладання додаткової угоди з боржником у зв'язку з фінансовими труднощами боржника (за визначенням банку) та необхідністю створення сприятливих умов для виконання ним зобов'язань за активом [1].

На основі цього на нинішньому етапі функціонування банківської системи, найбільш прийнятними та широко вживаними є заходи, щодо управління проблемною заборгованістю комерційних банків, за допомогою:

- методів реабілітації, що полягають у розробці спільно із позичальником плану дій щодо повернення кредиту шляхом зміни процентної ставки; скасування (повністю або частково) нарахованих і несплачених боржником фінансових санкцій (штрафу, пені, неустойки) за несвоєчасне внесення платежів за заборгованістю боржника; зміна графіка погашення боргу (строків і сум погашення основного боргу, сплати процентів/комісій); зміни розміру комісії. Доречно відмітити, що реструктуризація кредиту у такому випадку є правом банківської установи, а не її обов'язком. Через це, враховуючи особливості конкретної кредитної історії, банк не завжди йде назустріч клієнту, тому у разі погодження кредитним комітетом банку процедури реструктуризації кредиту, позичальнику варто теж іти на поступки, адже процес реструктуризації проблемної заборгованості - це компроміс обох сторін [2];

- методів ліквідації проблемного кредиту, що полягають у повному або ж частковому погашенні проблемного кредиту шляхом продажу забезпечення за кредитом чи іншого майна позичальника, залучення до погашення кредиту гарантів та поручителів, продаж або передача проблемного активу третій стороні або його списання [3].

Слід зазначити, що, як для першого, так і для другого методу боротьби із проблемною заборгованістю задля максимізації частки повернутих кредитів, доречним є використання заходів, спрямованих на застосування диференційованого підходу до різних видів проблемних кредитів: іпотечних, автокредитів, споживчих.

Диверсифікованість підходів у роботі із зазначеними найбільш поширеними проблемними видами кредитної заборгованості зумовлена різними строками, сумами заборгованості, розмірами періодичного платежу, який здійснює позичальник, тому для запобігання створення дискримінаційних умов стосовно того чи іншого продукту необхідно врахувати специфіку кожного з них [4, стор.12-17]

зادля вироблення найбільш прийняттого механізму роботи із конкретним типом проблемної заборгованості.

Проте навіть через очевидну практичність застосування окреслених методів та підходів їм притаманна низка суттєвих недоліків, серед яких, на думку Т.М. Болгар, найбільш вагомими є:

- ймовірність того, що навіть після реструктуризації кредит не перестане бути проблемним;

- втрата ліквідності;

- відволікання значної частини фінансових ресурсів від основної діяльності у вигляді резерву за кредитними операціями банку [5].

Перелік основоположних негативних чинників проведення реструктуризаційних заходів стосовно проблемних активів банку, у значній мірі визначається сподіваннями банку на повернення кредиту та повного відшкодування його вартості та витрат на його обслуговування, що затягує процес визнання проблемної заборгованості як такої, що не буде повернута та повинна бути списаною.

Особливість процедури списання проблемної заборгованості полягає у тому, що вона застосовується у випадку, коли було вичерпано усі можливі заходи щодо повернення заборгованості у встановленому порядку або ж суми повернутих коштів у процесі реалізації заставного майна чи інших заставних фінансових інструментів виявились меншими, ніж кредитна заборгованість і подальше продовження обслуговування кредиту не є доцільним та може спричинити до значно більших витрат.

Комплекс даних заходів у посткризовому періоді призвів до покращення динаміки, яка відображає частку проблемних кредитів у активах комерційних банків України, проте уже із початку 2014 року, під тиском політичної нестабільності та низки дестабілізуючих внутрішньодержавних чинників, обсяг проблемної заборгованості вперше у після кризовому періоді відобразив зростання та досяг станом на 01.12.2015 року рівня 21,20% (рис. 1), що у свою чергу, значно перевищує показники пікового за часткою проблемних кредитів посткризового 2010 року.

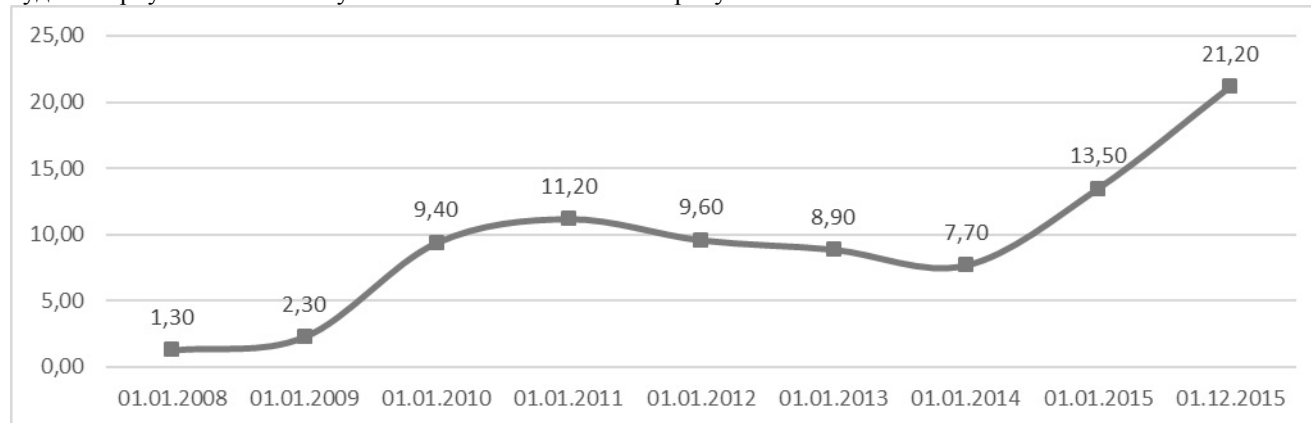

Рис. 1. Частка проблемних кредитів у активах банків України станом на 01.01.2008 – 01.12.2015 р. (%) [Джерело: www.bank.gov.ua [6]]

Дана динаміка, ілюструючи частку простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, відображає негативні тенденції у банківському секторі України та, як наслідок, спричиняє загрозливі перспективи для економіки України у майбутньому.

Основною передумовою цьому, на наш погляд, слугуватиме зниження платоспроможності населення на фоні девальвації гривні, що може призвести до подальшої негативної динаміки збільшення проблемної заборгованості із одночасним унеможливленням відшкодування банком витрат за наданими кредитами та неможливістю у повному обсязі виконувати покладені на них обов'язки.

У той же час, з боку банків, наявність та збільшення частки проблемної заборгованості зумовлена ліберальними підходами банків до оцінки платоспроможності позичальників при наданні кредитів та формуванні резервів на покриття ризиків, а також через неналежну ефективність роботи банків України з проблемними активами.

У зв'язку з цим банкам України слід звернути увагу на необхідність неухильного дотримання вимог

Постанови № 23 від 25.01.2012 “Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями” при класифікації активних операцій, зокрема для об'єктивного визначення категорії якості за реструктуризованими кредитами, правильного врахування вартості прийнятого забезпечення, визначення єдиної категорії якості за всіма кредитами, наданими одному позичальнику (найнижчої) тощо [1]. Адже, у разі невжиття банками ефективних заходів щодо зниження кредитних ризиків, Національний банк України буде змушений відповідно до вимог Постанови № 346 від 17.08.2012 “Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства” заборонити банку, в якого обсяг негативно класифікованих активів перевищує 10 відсотків суми класифікованих активів, надавати бланкові кредити та/або здійснювати активні операції з інсайдерами/пов'язаними особами та/або залучати вклади фізичних осіб [7].

Отже, комплексність дій щодо проведення кредитної діяльності у банках, за умов зниження обсягів кредитування, зменшення депозитної бази повинна бути скоригована та реалізована у кредитній політиці банків, яка має бути спрямованою на надання кредитів надійним позичальникам. Це, у свою чергу, повинно забезпечити значно вищий рівень гарантованості та своєчасності повернення кредитних ресурсів через виключення необґрунтовано швидких процедур розгляду заявок та надання ризикових кредитів під високі процентні ставки, адже здійснення кредитування під високі процентні ставки ускладнює ведення ефективного банківського бізнесу, а також свідчить про високий кредитний ризик, який банки мають враховувати при класифікації кредитів та формуванні резервів з метою покриття ризиків за такими кредитними операціями.

ВИСНОВКИ

Отже, реструктуризація активів банківської системи України має розглядатися як одне з пріоритетних завдань розвитку національної економіки загалом. У зв'язку із цим розроблення та впровадження конкретних практичних заходів, спрямованих на вирішення проблем, пов'язаних із реструктуризацією негативно класифікованих активів, які є передумовою виникнення таких дестабілізуючих чинників, як недостатня капіталізація української банківської системи, зниження довіри до банків, зниження ліквідності, замороження резервів за кредитними операціями, підвищення ризиковості здійснення діяльності, слід вважати необхідними умовами зміцнення стійкості банківського сектору, підвищення довіри до нього з боку інвесторів, вкладників і кредиторів, а також – підвищення його ролі у стимулюванні збалансованого розвитку всіх галузей і секторів економіки України,

що, у свою чергу, повинно базуватись на скоординованих та злагоджених діях, як з боку банків, так і з боку регуляторів ринку.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями: Постанова Правління Національного банку України від 25.01.2012 р. № 23. // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>
2. Онищук Е. Реструктуризація проблемного кредита /Е. Онищук Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.prostobank.ua/zalogi/stati/restrukturizatsiya_problemnogo_kredita
3. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: Підручник. - 2-ге вид., доп. І перероб. – К.: КНЕУ, 2004. - 468 с.
4. Міщенко В., Крилова В., Ніконова М. Реструктуризація кредитів в умовах кризи: світовий досвід і можливості застосування в Україні // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 5. – С. 12–17.
5. Болгар Т.М. Управління проблемними кредитами вітчизняних банків у сучасних умовах господарювання // Бізнес Інформ. – 2014. – №1. – С. 248–255.
6. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
7. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства: Постанова Правління Національного банку України від 17 серпня 2012 р. № 346. // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12>